

Bevezető az LMBT történelemhez

Írta: **Nagy Sándor**, a Háttér Archívum munkatársa (2012.)

A XIX. század második feléig önálló kifejezés az azonos neműek egymás iránt érzett vonzalmára, szerelmére nem létezett. Számtalan szóval illették a homoerotikus kapcsolatokat és azok gyakorlóit. A *homoszexuális* szót alig másfél évszázada, 1868-ban írta le először egy magánlevélben *Kertbeny Károly*, egy magyar-osztrák irodalmár.¹

Azok a kifejezések, amelyekkel manapság illetjük a nem, vagy nem kizárólag heteroszexuális kapcsolatokat ápolókat, némi magyarázatra szorulnak. Az utóbbi évtizedekben kialakult LMBT-betűszó (az angol LGBT – lesbian, gay, bisexual, transsexual – magyar megfelelője) manapság a politikai korrektség jegyében bővült és – úgy tűnik: eléggé gyors ütemben – bővül tovább. Különböző betűkombinációkkal lehet találkozni (LGBTQ, LGBTQI, LGBTQQIA stb.). Ezek közül most csak néhány betűszó „megfejtését” adom meg. A már ismert LGBT-n túl a Q (questioning) a kérdéses identitását jelenti, a másik Q a queer-t (azaz olyan személyt, aki szexuális orientációját nem kategorizálja be a partner neme szerint), az I (intersexual) személyek születésükkor nem sorolhatók be egyértelműen a férfi/nő kategóriákba, az A (asexual) pedig az aszexuálist jelenti. Egyelőre nincs megegyezés egy olyan, mindenki által elfogadott kifejezés használatáról, amely a nem kizárólag heteroszexuális kapcsolatot kedvelőket határozza meg.²

Az LMBT-téma *tudományos kutatása* a XIX. század második felében kezdődött, amikor a lélektan, a törvényszéki orvostan, illetve a jogtudomány művelői érdeklődéssel fordultak e jelenség felé. Az 1920-40-es évek szexológiai kutatásait (pl. Kinsey) követték az endokrinológiai, ideglettani kutatások az 1940-es években. *Evelyn Hooker* az 1950-es években kezdett pszichológiai vizsgálatokat végezni a homoszexuálisok és heteroszexuálisok különbözőségéről. Az 1970-es évekre alakult ki az lmbt-téma kutatásának három jól körülhatárolható iránya. Az első az *empirikus-szinkronikus*, amely az élő személyek magatartását, attitűdjeit vizsgálja kérdőívek, interjúk segítségével (ilyen a szociológia, a jog, az orvostudomány, a szociálpszichológia stb.). Ennek előnye, hogy a vizsgált egyénekkal, csoportokkal kialakított közvetlen kapcsolat több eredményt produkálhat, de ez egyben a vizsgálódás elfogultságát is kialakíthatja. A *történelmi-komparatív* módszer, amelyet a történettudomány, a biográfia, az antropológia alkalmazza, a homoszexualitásnak az eltérő korszakokban való megjelenését kutatja. A harmadik irány, a *kulturális reprezentáció* pedig az lmbt-témának az irodalomban, az egyéb művészetekben, illetve a médiában való megjelenését kutatja, illetve az is foglalkoztatja, hogy az adott mű LMBT-személyiség alkotása-e.³

Ez az anyag a Meleg Háttér Telefonszolgálat önkénteseinek képzéséhez készült könyv fejezetének bővebb változata.

Az első részben a teljesség igénye nélkül röviden áttekintjük, hogyan jelentek meg a lesbikusok, melegek, biszexuálisok és transzneműek a hétköznapi életben, valamint a közéletben, továbbá hogyan határozták meg magukat, illetve a társadalmak milyen képet alkottak róluk. Miképpen jelentek meg a kultúrában, hogyan ábrázolták őket az irodalomban, a filmekben, a színpadokon.

A második rész mutatja be a hazai melegmozgalom rövid történetét, majd pedig vázaltszerűen felsoroljuk a jelentősebb magyar LMBT-műveket és művészeket. Külön fejezetben a Háttér Társaság a Melegekért rövid történetét és programjait tekintjük át – szintén vázlatosan.

¹ Eredeti nevén *Karl Maria Kertbeny* (1824-1882), osztrák-magyar lmbt-személyiség. Később még részletesen ejtünk róla szót.

² E dolgozatban felváltva fogom használni a *meleg* és az *LMBT* kifejezéseket, de természetesen minden a heteroszexuálistól eltérő szokású és identitású személyt értem alatta.

³ Eszenyi Miklós: *Férfi a férfival, nő a nővel*. Corvina, 2006. Budapest 53. o.